

EL MUNICIPI DE LA PARRÒQUIA DE RIPOLL (1975), UN EXEMPLE ATÍPIC D'AJUNTAMENT

Resum

Fins al 1975 va existir a la comarca del Ripollès l'ajuntament de la Parròquia de Ripoll, un cas atípic de municipi, tant per la seva situació, ja que rodejava totalment la vila de Ripoll, com per la seva organització interna i la situació de la seva seu dins de Ripoll (on, per tant, hi havia dues seus municipals, una d'elles anomenada popularment «l'Ajuntament de pagès»).

Aquest ajuntament va desaparèixer mitjançant un acte dictatorial, a les darreries del franquisme.

Es tracta d'un exemple curiós d'alliberament del poder senyorial de l'abadia ripollesa, molt anterior a la creació de la primera representació popular decimonònica de la vila de Ripoll (1755) o del primer ajuntament amb característiques modernes com a fruit de la Constitució de Cadis (1812).

Paraules clau: la Parròquia de Ripoll, Ajuntament de pagès, poder baronial.

**Antoni Llagostera
Fernández**

Abstract

Until 1975 the Town hall of the la Parròquia de Ripoll existed in the county of El Ripollès, an atypical case of a town, both for its situation, as it is completely surrounded by the town of Ripoll, and for its internal organization and the situation of its see in the town (where, therefore, there were two municipal sees, one called by the people «Ajuntament de pagès» (The Town hall of the farmers).

This Town hall disappeared through a dictatorial act, at the end of the franquism.

We are in front of a curious example of the liberation of the feudal power of the Ripollès abbey, former to the creation of the first popular decimononic representation of the town of Ripoll (1755) or the first town hall with modern characteristics as a result of the Constitution of Cádiz (1812).

Keywords: la Parròquia de Ripoll, Ajuntament de pagès (The Town hall of the farmers), baronial power.

El treball que presento no deixa d'ésser una reivindicació nostàlgica d'un municipi, on jo vaig néixer, que va perviure fins a 1975. I també és un petit homenatge al meu pare, mort fa pocs mesos, que va ser regidor de l'Ajuntament i jutge de pau d'aquest municipi.

Aquest ajuntament ripollès va desaparèixer l'any 1975 absorbit per la vila de Ripoll mitjançant un acte dictatorial, a les darreries del franquisme, encara que també cal dir que era un anacronisme difícilment sostenible administrativament.

Era un municipi amb una morfologia municipal molt curiosa i amb uns antecedents prou il·lustratius del naixement i desenvolupament del poder municipalista al baix Ripollès. Estem, en el cas de l'antic municipi de la Parròquia de Ripoll, a la comarca del Ripollès, davant un cas atípic de municipi, tant per la seva situació, ja que rodejava totalment la vila de Ripoll, com per la seva organització interna i la situació de la seva seu dins de Ripoll (on, per tant, hi havia dues seus municipals, una d'elles popularment anomenada «l'Ajuntament de pagès»).

Com veurem, la gènesi municipal de la Parròquia de Ripoll va molt lligada a la història del poder senyorial del monestir de Santa Maria de Ripoll, un dels grans monestirs que han existit a Catalunya. I avanço que la història d'aquest municipi ens permet explicar uns anys molt interessants de la vida monàstica ripollesa, en els quals la potència econòmica, social i política del monestir queda demostrada d'una manera molt clara. Com veurem, podríem parlar, a més del cas concret del futur municipi de la Parròquia de Ripoll, de la lluita per l'alliberament senyorial d'altres llocs subjectes al domini de l'abat de Ripoll, com fou Olot, un dels llocs que, com la Parròquia de Ripoll, va aconseguir alliberar-se d'un jou feixuc.

També és una mostra més que la divisió administrativa territorial, sigui d'àmbit local o de nivells més alts, es configura en un moment històric donat i que pot donar peu a disfuncions al cap d'uns anys. Són sistemes d'organització que han de ser flexibles, i s'han d'adaptar en cada moment a la realitat, sense deixar-se atraure per miratges enlluernadors, per nostàlgies historicistes, que sols emmascaren la realitat i el bon funcionament dels serveis comuns, que aquest és l'objectiu d'una organització administrativa.

Cal dir també que els fons municipals de la Parròquia de Ripoll foren cremats durant la Guerra Civil de 1936-39, per la qual cosa tenim pocs detalls i documents d'aquest municipi, avui conservats a l'Arxiu Comarcal del Ripollès, de la Generalitat de Catalunya.

Una peculiar morfologia i una organització municipal per banades

El municipi de la Parròquia de Ripoll tenia la particularitat que el seu territori, d'uns 62,30 km², rodejava totalment el territori de la vila i municipi de Ripoll, que sols tenia uns 12 km².

<i>ANY</i>	<i>Ripoll</i>	<i>Parròquia de Ripoll</i>	<i>Llaers i Sant Vicenç de Puigmal</i>	<i>Total Ripollès</i>
<i>1365-70ⁱ</i>	1.330	610	105	7.555
<i>1553</i>	1.150	140	60	4.780
<i>1718</i>	1.216		130	10.798
<i>1787</i>	1.716	785	329	20.581
<i>1830</i>	3.205		240	15.783
<i>1857</i>	2.424			
<i>1860</i>	2.385	1.241		23.789
<i>1887</i>	3.584	965		23.450
<i>1900</i>	4.919	968		26.180
<i>1920</i>	6.328	1.148		29.637
<i>1940</i>	6.991	1.172		27.610
<i>1950</i>	7.451	1.115		29.500
<i>1960</i>	9.084	1.220		30.970
<i>1970</i>	10.033	1.165		30.251
<i>1975</i>	11.496			29.383
<i>1981</i>	12.209			29.620

Era un territori bàsicament rural, i no comptava amb cap nucli urbà. Va arribar a un màxim de 1.220 habitants l'any 1960, enfront dels més de 9.000 del veí municipi, que és cap de comarca.

La forma d'organització d'aquest territori municipal tenia unes particularitats curioses, que afectaven també el sistema d'elecció dels regidors.

Hi havia cinc banades: els Brucs, Sant Bernabé de les Tenes i Rama (el nucli primigeni), a les quals s’hi afegiren, per agregacions municipals, les de Llaés i Sant Vicenç de Puigmal (dues parròquies més, agregades a mitjan segle XIX).

Cal dir que segons Cutrina,² en un balanç fet l’any 1984, aquestes banades tenien un pes demogràfic molt diferent i havien patit un despoblament força desigual.

<i>Banada</i>	<i>Masies o cases</i>	<i>Deshabitades o en runes (1984)</i>
Els Brucs	45	12
Sant Vicenç de Puigmal	7	1
Llaés	38	34
Sant Bernabé de les Tenes	44	31
Rama	18	7
	152	85

Estem parlant d’un total de 152 cases, de les quals l’any 1984 n’hi havia 85 de deshabitades o enrunades (un 55 % del total). Cal destacar la força poblacional que havien tingut algunes banades, com la de Sant Bernabé de les Tenes; tanmateix, el 1984 havien perdut el 70 per cent de les cases, la de Sant Bernabé, i quasi el 90 per cent la de Llaés.

Aquesta divisió del municipi en banades servia per repartir la representació municipal, procurant que cada una de les banades comptés amb un regidor.

Aquesta curiosa divisió feia que funcionés una escola mixta en cadascun dels cinc sectors.

El municipi de la Parròquia de Ripoll va mantenir sempre, a pesar de la seva modèstia, una envejable empenta.

El 1969 tenia un pressupost de 1.140.000 pessetes per a 1.164 habitants.

Pel que fa a la ramaderia, tenia un cens de 700 bovins, 2.000 ovelles, 80 cavalls, 800 porcs i 100 cabres, a més d’una granja de castors i una Parada Comarcal Equina.

Comptava amb 20 quilòmetres de pistes forestals i dues centrals telefòniques públiques.

El balanç de 1969 és prou eloqüent d'aquesta empenta, lligada a la seva proximitat a la vila de Ripoll: un càmpig de 1a categoria, amb més de 1.000 places, un gran hotel, un centre d'empresa de Segon Ensenyament a la Colònia Santa Maria, el primer a Espanya amb residència per a 100 obreres-estudiants (quasi totes de Lleó).

Com diu un fulletó publicitari de 1969, la part industrial tampoc no era gens menyspreable, amb dues fàbriques tèxtils (Botey o Agafallops, i SAPHIL o el Roig), amb les seves corresponents colònies per als treballadors; cinc centrals hidroelèctriques amb una potència superior al 5.000 CV; una bòbila; una gran estació transbordadora de ciment i carbó i explotacions de guix i argila, a més d'altres petites indústries (indústria elaboradora de pa, fabricació d'estufes, trituració de pedra i aglomerats asfàltics, de pretensats de formigó, etc.).

La festa major era per l'Assumpció de la Verge Maria, el 15 d'agost, i celebrava el notable aplec de l'ermita de la Calm, el dilluns de Pentecosta.

Orígens medievals del municipi

Passem ara a una part interessant, la història d'aquest municipi, que he cregut que cal explicar paral·lelament a la d'altres municipis lligats al poder senyorial del monestir de Ripoll.

Per començar, cal dir que un municipi amb un nom tant eclesiàstic com la Parròquia de Ripoll o Sant Pere de Ripoll té molt clarament un origen administratiu religiós.

Un cop fundat el monestir de Santa Maria de Ripoll, cap al 870-875, el comte Guifré i el bisbe de Vic, Gotmar, varen veure la necessitat de crear una església amb parròquia, batejada amb el nom de Sant Pere, que fou dedicada l'any 890. Cal recordar que dos anys abans, el 888, s'havia dedicat una església del monestir de Ripoll a l'advocació de Santa Maria i que un any abans Guifré el Pelós havia posat la seva filla Emma al capdavant de la comunitat benedictina de Sant Joan de les Abadesses, creada de feia poc. Estem, doncs, en una vall pirinenca totalment dominada per senyors eclesiàstics.

Els límits de la vila de Ripoll fixats el segle X

La vila de Ripoll, això també és interessant assenyalar-ho, tindrà, així, fins el 1975, amb l'annexió del municipi de la Parròquia de Ripoll, exactament els límits de les possessions monasterials ripolleses esmentades pel privilegi del rei Ludovic i del papa Agapit II dels anys 938 i 951.

Els límits senyorials del monestir eren assenyalats, quasi exactament, en els dos documents del segle X:³

Concedimus itaque⁽⁴⁾ praedicto monasterio quod in circuitu ejus habetur, alodem ex latere uno pergente per torrentem⁽⁵⁾ qui discurrit per Tamarice et infundit in Tezer; ab altero⁽⁶⁾ latere pergit per aquaeductum⁽⁷⁾ qui discurrit per villam⁽⁸⁾ Molas et infundit in Tezer, deinde ascendit per torrentem ultra⁽⁹⁾ Engordans et ascendit per Fornellos usque in serra super silva⁽¹⁰⁾ de Ordina et pervenit in aquaeductu⁽¹¹⁾ qui descendit usque⁽¹²⁾ silva⁽¹³⁾ Ordina et infundit in Freber, de alio latere ascendit per aqueaeductum⁽¹⁴⁾ de Corrale⁽¹⁵⁾ usque in serra Balbos et jungit⁽¹⁶⁾ in serra super Stamarice [...].

Una traducció del document del papa Agapit II el tenim a *Catalunya romànica*, extreta d'un original trobat a Marsella.¹⁷

Per tant, i ya que ens ho vàreu demanar, us confirmem l'esmentat monestir amb totes les seves pertinences [...] que hi ha als voltants de l'esmentat monestir: per una banda l'alou que s'estén des del torrent d'Estamariu fins al Ter; per altre cantó, per l'aqüeducte que travessa la vila de les Moles (vers els Molins) i arriba fins al Ter; després puja pel torrent tot passant els Engordans, i més amunt, cap a Fornells, la serra de sobre el bosc d'Ordina, segueix fins a l'aqüeducte i baixa tot travessant Ordina fins abocar al Freser; de l'altra banda segueix per l'aqüeducte de la Carola, cap a la serra de Balbs (turó de Sant Roc) i enllaça amb la serra d'Estamariu.⁽¹⁸⁾

La Vegueria de Ripoll o del Ripollès

Els orígens del municipi de la Parròquia de Ripoll cal emmarcar-los en la difícil relació entre els diferents poders senyorials i l'existència i pervivència de la jurisdicció reial malgrat el gran poder civil i eclesiàstic de l'abat-prelat del monestir de Santa Maria de Ripoll.

Cal dir d'entrada que el municipi de la Parròquia de Sant Pere de Ripoll, que té les seves arrels a finals del segle XIII, suposa un exemple curiós d'alliberament del poder senyorial de l'abadia ripollesa, molt anterior a la tardana creació de la primera representació popular de la vila de Ripoll (1755) o del primer ajuntament amb característiques modernes com a conseqüència de la Constitució de Cadis (1812). Es tracta d'un dels intents d'alliberament de la vila de Ripoll del poder baronial de l'abat del monestir de Santa Maria.

Però també veurem com durant la seva història va estar molt a punt de caure sota el poder senyorial del monestir de Ripoll, en una època especialment florent de la seva vida, durant el govern dels darrers abats gòtics.

L'estudiós Gonçal Cutrina, que fou el darrer alcalde (1970-1975) del municipi de la Parròquia de Ripoll, en un ben documentat estudi,¹⁹ explica la gènesi d'aquest municipi.

La Parròquia de Ripoll, integrada en la Reial Vegueria del Ripollès, ja consta esmentada com a tal a les Corts celebrades a Barcelona el 1299 i 1311.

Les vegueries ripolleses

La Reial Vegueria del Ripollès, governada per un veguer o cònsol, tenia concedida la prerogativa de disposar dins del territori de domini baronial, dins de la vila de Ripoll, propietat de l'abat, «casa per celebrar consells, escribania o cúria i presó». D'aquí arranca l'existència d'una seu municipal dins de la vila de Ripoll, que era un domini baronial, i el fet curiós que Ripoll tingués durant el segle XIX i bona part del segle XX dos ajuntaments en el nucli urbà, el de la vila i el «de pagès».

En el cas del Ripollès, l'organització per vegueries era una mica complicada, ja que existien en època de Jaume II, el Just,²⁰ en el pas dels segles XIII al XIV, la vegueria de Camprodon o de la Ral (poc després sotsvegueria dependent del veguer d'Osona), la de Ripollès (o de Ripoll i Ripollès, poc després sotsvegueria dependent també del veguer d'Osona) i la de Cerdanya (amb les sotsvegueries de Baridà i de Ribes, aquesta dependent més endavant del veguer de Camprodon).

I comencem a fer el joc que he indicat de fornir informacions que ajuden a entendre com l'existència històrica del municipi de la Parròquia de Ripoll té molts paral·lelismes amb altres casos molt propers.

La vegueria anomenada de la Ral, nom derivat de *la reial*, va ser fundada pel rei Jaume I,²¹ al segle XIII, per un conflicte d'interessos. El rei volia crear una vegueria a Camprodon en un ampli sector de terreny pirinenc, però l'abat de Sant Pere de Camprodon no va deixar que s'instal·lés un veguer a la seva vila. El rei es va posar d'acord amb l'abat de Sant Joan de les Abadesses per crear en el territori del seu monestir la residència del nou veguer. Així es va crear la Ral, el 1248. Com que algunes famílies deixaven Camprodon per anar a la Ral, el 1251 l'abat de Camprodon va cedir a les pretensions del rei i es va formar la vegueria de Camprodon. Olot, per exemple, va entrar a formar part de la vegueria de Camprodon el 1249, quan Jaume I incorpora Olot, en allò judicial, a la recentment creada vegueria de la Ral.

Així van quedar dues capitals de vegueria a escassos quilòmetres, i amb jurisdiccions que s'entrelligaven i eren causa de conflictes. Al segle XIV els reis Jaume II i Pere III van anar suprimint vegueries, confiant-ne dues o més a un veguer. La Ral es va unir primer a la vegueria del Ripollès i, ben aviat, totes dues (la Ral i Camprodon) foren confiades al veguer de Vic i Osona.

La secular lluita de Ripoll per la independència municipal

Cal saber que la vila de Ripoll va mantenir una llarga lluita per la seva independència del poder senyorial de l'abat del monestir, lluita que es va iniciar el 1297 i que tindrà quasi una quinzena d'episodis, a vegades sagnants,²² fins el 1812.

Faig aquesta referència perquè, com veurem, el destí municipal de la Parròquia de Ripoll va anar molt lligat des de mitjan segle XIV fins a mitjan segle XV amb els avatars del monestir i vila de Ripoll.

Un dels intents més importants dels habitants de la vila de Ripoll per tal d'assolir municipi propi, el segon de la llarga llista d'intents d'alliberament, té lloc l'any 1353, en l'anomenat avalot de Palau.

Antoni Pladevall té molt ben estudiat aquest violent episodi de lluita antisenyorial, que va afectar una de les principals propietats del monestir de Ripoll a la plana de Vic, la vila de Palau.²³ El fet va succeir el diumenge després de Pasqua de l'any 1353, quan un grup de ripollesos exiliats a Vic pel poder senyorial que exercia el monjo cellerer del monestir, varen assaltar aquesta possessió ripollesa. Els vilatans de Ripoll havien demanat un consolat o règim de cònsols al papa Climent VI (1342-1352).²⁴

Cal aquesta explicació sobre l'avalot de Palau de 1353 i l'intent d'independència dels homes i dones de la vila de Ripoll, ja que el règim senyorial existent amb la vegueria de Ripoll patirà als pocs anys una crisi que afectarà la relativa independència de la Parròquia de Ripoll dins de la vegueria del Ripollès, en el marc de la lluita de la vila i la parròquia per assolir el trencament del domini senyorial de l'abat de Ripoll.

Compra de la baronia de la Guàrdia (1386) i d'altres propietats a diferents indrets

L'existència d'una entitat de govern independent del poder baronial de l'abat de Ripoll, la Parròquia de Ripoll, dins de la vegueria del Ripollès, va patir una forta crisi a mitjan segle XIV, i va estar a punt de desaparèixer durant quasi un segle (entre 1367-1372-1379 i 1453-1480).

Durant el regnat del rei Pere III de Catalunya i IV d'Aragó, dit el Cerimoniós o el del Punyalel (1319-1387, regnant entre 1336-1387), l'abat de Ripoll, diuen que «per calmar les exigències constants de diners del rei», que s'havia arruïnat amb una llarga guerra amb Castella i l'aventura italiana (de Sardenya), va comprar, en diferents fases i dates, diverses jurisdiccions entre les quals hi havia la baronia de la Guàrdia de Ripoll, amb els castells de Çaguardia, Bavorés i Puigbó, però també el domini sobre la Parròquia de Ripoll.

Per entendre el context de relacions en què es féu aquesta compra de diferents jurisdiccions per part de l'abat Ramon de Savarés (1362-1380), cal afegir que el monjo almonier i futur abat del monestir de Ripoll (3 de febrer de 1381-desembre de 1383), Galceran de Besora i de Cartellà, fou el 6è. president de la Generalitat l'any 1379.

En aquesta etapa el monestir de Santa Maria de Ripoll demostra abastament la seva potència econòmica. És l'època, per exemple, en què s'inicia, durant el govern de l'abat Galceran de Besora i de Cartellà, la construcció de la part superior del claustre romànic, el qual havia engegat en el segle XII l'abat Ramon de Berga (1172-1205).

Però retornant a l'abat Ramon de Savarés —el predecessor de Galceran de Cartellà—, aquest va fer una important contribució, mostra de l'empenta existent al monestir, al poder senyorial del monestir. Es tracta de la compra de la baronia de la Guàrdia. Pellicer diu de la compra d'aquesta possessió: «Aumentó las rentas del cenobio, comprando en 31 d'octubre de 1363 la baronía de la Guardia, cuya adquisición hizo a pesar suyo, para suministrar fondos y dinero a D. Pedro y acallar sus exigencias.»²⁵

Aquesta compra tan important segurament es va negociar i signar durant l'estada del rei a Ripoll, en el viatge entre Saragossa i Perpinyà que explica la crònica:

E, com haguem estat en la dita ciutat deu dies, partim-ne lo setzé dia del dit mes [setembre de 1363] e tinguem nostre camí vers la vila de Perpenyà, passant per Montsó, e per Barbastre, e per Lleida, e per Cervera d'Urgell, e per Manresa, e per Ripoll, e per Camp-redon, e entram en la dita vila de Perpenyà, lo vint-e-tresè dia del mes d'octubre après següent, on estiguem per alguns dies.²⁶

Amb aquesta compra, el poder senyorial del monestir de Ripoll es va ampliar notablement. A partir d'aleshores la baronia de la Guàrdia serà la principal possessió senyorial del monestir de Ripoll fins a la seva extinció, ja que estem parlant del domini sobre vuit parròquies: Santa Maria d'Alpens, Sant Pere de Serrallonga, Santa Maria de les Llosses, Santa Maria de Matamala, Sant Sadurní de Sovelles, Sant Martí de Vinyoles, Sant Esteve de Vallespirans i Sant Vicenç de Maçanós. Pel fogatge de 1365-1370 sabem que a Ripoll hi havia 266 focs.²⁷ Amb la compra de la baronia de la Guàrdia es va augmentar la població sota dependència directa de l'abat de Ripoll en una tercera part, uns 77 focs més,²⁸ als quals encara caldria afegir els no coneguts d'Alpens,²⁹ que també formava part de la baronia de la Guàrdia.³⁰ Segons Pellicer, la compra es féu malgrat el desig de l'abat, però cal dir sense embuts que fou un bon negoci.

Parlo amb detall d'aquesta compra perquè com veurem, apareix com un dels elements a comparar per explicar l'evolució històrica del municipi de la Parròquia de Ripoll, sobretot durant el segle XIX.

Però a més, durant el govern de l'abat Savarés el monestir de Ripoll va comprar, a part de la baronia de la Guàrdia, diferents propietats al rei Pere III.³¹

Centrant-nos tan sols a la comarca del Ripollès, el monestir també va comprar, el 29 d'octubre de 1367, per 21.000 sous, les jurisdiccions de les parròquies de Sant Martí d'Armànies, Sant Julià de Saltor, Santa Maria de Vidabona, Sant Pere d'Aüira, Sant Llorenç de Campdevànol, Sant Cristòfol de Campdevànol, Sant Esteve de la Riba i Santa Eulàlia de Viladonja.

Monsalvatje cita una venda, l'11 juny de «Millesimo trecentesimo septuagesimo secundo [1372]», confirmada el 13 de juliol del «Millesimo trecentesimo septuagesimo nono [1379]», del rei Pere III («para atender á los gastos de la guerra de Cerdeña, motivada por la “nefandam rebellionem Judiciis Arboree nostri subditi et vasalli”»), al bisbe de Girona i a un conjunt d'abats i priors gironins (entre ells els abats Raimundo [de Descatllar] de Ripoll i de Sant Joan de les Abadesses i Pere de Camprodon), d'una llarga llista de llocs i parròquies (entre elles les parròquies de Llanars, Setcases, Tegurà, Vilallonga, Molló, de Camprodon «exceptus villam eiusdem» i de Bolós). No hi ha precisions sobre el repartiment d'aquestes vendes.³²

Entre les compres fetes per l'abat al rei en aquests anys (no tenim cap precisió de l'any quan ho explica Gonçal Cutrina) hi consten, per la quantitat de 6.000 lliures, el «mer i mixte imperi» i tota la jurisdicció del rei a la Parròquia de Sant Pere de Ripoll («extra privilegia ville rivipulli»).³³

Per a qui no conegui una mica la història de les possessions del monestir de Ripoll, direm només que es tracta de força llocs ja esmentats en les actes de consagració de Ripoll del 888 i 890.

Tercer intent d'erecció d'un consolat municipal a Ripoll (any 1387)

L'abat Ramon de Descatllar i de Palasol (desembre de 1383-setembre de 1408, encara que fins a la mort del rei Pere el 1387 no va poder exercir el govern de Ripoll), que va succeir a Savarés i Cartellà, és un dels grans governants de la poderosa abadia ripollesa, i fou un home del qual Monsalvatje fa la següent semblança: «acérrimo defensor de los derechos e inmunidades eclesiásticas.»³⁴

Durant la primera part del seu abadiat, quan era exiliat a Grècia perseguit pel rei i allunyat de l'abadia ripollesa que va quedar sota el govern d'un abat imposat pel rei (Pere de Batet entre 1386 i 1387) tingué lloc un tercer intent d'erecció d'un consolat municipal a Ripoll que, cal recordar-ho, ara també inclou la Parròquia de Ripoll.

Eudald Graells ens dóna informació sobre aquest intent:

Aquesta vegada els homes de Ripoll demanaren a l'antipapa Climent VII³⁵ autorització per a tenir Cònsuls i els fou concedit amb Butlla Pontificia extesa a Avinyó. Va durar poc més de mig any. «[...] intentaron otra vez tener cónsules en el año 1387 acudiendo para ello al Rey sino atropellando la fidelidad a vasallos y sus supremas Regalias, a la Corte Romana, en donde pidieron a la Santidad de Clemente VII la facultad de tener Cónsules y lo alzarón aunque subrepticamente y con falsos motivos callando la Jurisdicción temporal del Abad como consta de la Bula Pontificia dada en Aviñón a los 14 de las kalendas de Noviembre de 1387, y aunque entonces se puso en ejecución lo dispuesto por el Pontífice, pero en el año 1388 a 12 de junio se congregaron aquellos naturales en forma de Universidad con licencia del Superior y confesando llanamente sus errores la nulidad de la Bula renunciaron a ella.»³⁶

Cal afegir a totes les actuacions de Descatllar que fou el continuador de l'obra del claustre, iniciada per Ramon de Berga (1172-1206) i continuada per Galceran de Besora (1380-1382). Va fer construir tres de les ales baixes del claustre que avui coneixem.³⁷ En definitiva, segons Junyent, Descatllar havia donat una important empenta a l'obra del nou claustre.³⁸

Un abat que fou gran emprenedor d'obres

Descatllar, a més de gran defensor de les prerrogatives del monestir de Ripoll, fou un abat gran emprenedor d'obres. A les obres del claustre cal afegir que va construir les cambres reials al seu palau i l'edifici de l'arxiu, a més d'un palau a Olot i el castell a Tossa.

Així ho afirma l'abaciologi glossat de Ripoll:

Et quia regnante rege Joanne regina promiserat ei quod visitaret suum monasterium dedit ei octingentos florenos auri, anno 1390, quarta madii. Et ob rem dictus abbas fecit cameras reales in suo palatio, porticum superius et domum archivi, ubi sunt depicta arma domus suae, nam erat filius nobilis Raymundi de Casllar, qui faciebat arma videlicet: castrum rubei et asuri coloris, et campum de auro. (I perquè en temps del rei Joan la reina li havia promès de visitar el seu monestir, va donar vuit-cents florins d'or l'any 1390, el quart dia de maig; i d'això el dit abat va construir les cambres reials al seu palau, el porxo superior i l'edifici de l'arxiu, on hi ha pintades les armes de la seva casa ja que era fill del noble Ramon Descatllar, que feia armes d'aquesta manera: un castell de color vermell i d'atzur i un camp d'or.)³⁹

El mateix abaciologi glossat de Ripoll diu que «Aedificavit palatium in Oloto, et in Tussia castrum [Va edificar un palau a Olot, i el castell a Tossa]».⁴⁰

En tot cas, no podem pas deixar de dir que no sembla que les compres abans esmentades, des de la baronia de la Guàrdia a les altres jurisdiccions, suposessin cap minva de poder econòmic, ans al contrari, un revifament espectacular.

Els plets amb la vila d'Olot: formació del Consolat olotí

Però l'abat Descatllar va tenir dificultats amb els nombrosos civils que governava —recordem que les compres de la segona meitat del segle XIV no es van circumscriure a Ripoll. I ja que hem parlat del palau abacial d'Olot, cal indicar que amb els habitants d'Olot l'abat Descatllar va tenir diversos plets. L'abaciologi glossat ho diu clarament: «Habuit plures presecutiones cum villa Oloti [va tenir plets amb la vila d'Olot]». ⁴¹

El fet principal tracta de l'intent reeixit de l'any 1399 del rei Martí de prendre Olot de les mans del monestir de Ripoll. Però anteriorment s'havien produït també algunes turbulències, relacionades amb les obres del palau.

Cenyint-nos a l'etapa de l'abadiat efectiu de Descatllar sobre Olot, Danés explica que l'any 1390 l'abat de Ripoll Descatllar va aconseguir del rei Joan l'autorització per destinar les imposicions comunals a les obres del murs, els valls i les torres i defenses de la vila d'Olot. Posteriorment, l'any 1391, l'abat aconsegueix també el dret de barra, per deu anys, a Ripoll, Olot i Ça Guàrdia. El 1392 es fan més obres de fortificació i millores al Palau de l'abat a Olot, essent possible i probable que les obres s'allarguessin per alguns anys. L'any 1393, l'abat de Ripoll aconsegueix una ampliació de la concessió de les imposicions comunals de 1390. ⁴²

Com diu Nolasc Rebull, en aquest punt es produeix l'assalt definitiu del rei per aconseguir la redempció i reversió a la Corona de la jurisdicció d'Olot. ⁴³ El rei Martí, en una carta del 30 de maig de 1399 manifesta el desig de recuperar les jurisdiccions olotines. ⁴⁴ I ho aconsegueix. Hi ha molta bibliografia sobre el tema. ⁴⁵ En aquest acte hi ha el naixement del consell municipal d'Olot, el març de 1400.

Recuperació de la independència municipal de la Parròquia de Ripoll

Però si en el cas d'Olot entre 1390 i 1400 els fets acabaran amb la seva independència municipal, la baronia de la Guàrdia es mantindrà en poder del monestir, però en el cas de la Parròquia de Ripoll suposa un canvi de rumb quan el 1441 s'obliga a l'abat a revendre la jurisdicció de la Parròquia de Sant Pere de Ripoll.

El 1441 el lloctinent del batlle general, en prendre possessió de la jurisdicció de la Parròquia de Ripoll, s'extralimita i pren també la de la vila.

Els monjos reclamen per la usurpació i la reina consort, virreina de Catalunya (1416-1458), Maria de Castella (Segòvia, 1401 - València, 1458), els retorna el domini. Estem en el regnat del rei Alfons IV de Catalunya dit el Magnànim (1396-1458).

Com explica Cutrina: «El 1443 la reina mana prendre possessió de la Parròquia en nom de la

seva autoritat. Els monjos s'adrecen al rei Alfons IV de Catalunya (1396-1458), per tal que els restitueixi la total jurisdicció de la Parròquia de Sant Pere, amb el tracte que en el termini d'un any han de presentar tota la documentació que acrediti la legitimitat del domini.»⁴⁶

No sabem si el termini de l'any va complir-se. El que sí sabem és que finalment, el 1453, amb el consentiment de l'abat i capítol, es fa la revenda al poder reial de la jurisdicció de la Parròquia de Ripoll, «amb les mateixes paraules amb què s'havia fet la venda»⁴⁷ de la jurisdicció, amb l'afegit que a Ripoll hi residís un oficial reial per a l'exercici de les regalies i administració de justícia referent a la Parròquia i llocs adjacents.

Estem en una etapa marcada per les desavinences entre la Biga i la Busca barcelonines, amb un camp català on hi ha un fort descontentament per part dels remences, que patirà la guerra civil de 1462-1472.

El paper del monestir durant la guerra civil catalana

Com no podia ser menys, els esdeveniments polítics varen provocar maldecaps als abats del monestir de Ripoll i, per tant, caldrà esperar alguns anys perquè la revenda realitzada el 1453 sigui totalment ferma. No podia ésser de cap més manera quan els abats de Ripoll, especialment Bertran de Samasó (1440-1458), són destacats impulsors de la forta política senyorial contra les pretensions afavoridores dels remences i del poble baix que manifesten els reis catalans, des d'Alfons del Magnànim fins a Joan II.⁴⁸

D'entre els episodis de la guerra civil que van afectar greument el monestir cal indicar el robatori de les joies del monestir perpetrat per Pere de Rocabertí, que Pellicer data l'any 1463,⁴⁹ o l'atac dels remences que ocupen, per exemple, el castell de Milany i la Guàrdia. L'abaciologi glossat de Ripoll deixa constància molt clara del neguit i pèrdues econòmiques que va provocar la guerra.⁵⁰

Confirmació de la revenda de la Parròquia de Ripoll

El 1480, passada la guerra, doncs, es ratifica la venda definitiva al rei de la jurisdicció de la Parròquia de Ripoll, que surt de l'autoritat de l'abat, el qual es queda, però, amb els de la vila i termes privilegiats (on exercirà «jurisdicció alta i baixa» i «mer i mixte imperi»). Estem en el govern de l'abat comendatari Ponç Andreu de Vilar (novembre de 1463 - abril de 1489), que fou el 28è i el 34è president de la Generalitat de Catalunya (1467 i 1485).

Com podeu veure, la resolució del conflicte va anar per llarg, ja que hem passat pel regnat de Joan II d'Aragó, Comte de Barcelona (1458-1479),⁵¹ i estem en el primer any del regnat de Ferran el Catòlic.⁵²

Del domini reial a municipi pel Decret de Nova Planta (1715)

Quan el 1715, amb el Decret de Nova Planta, són extingides les vegueries, les parròquies que les integraven passen a constituir-se en municipis independents, amb «batlles de realeng», nomenats pel rei i amb les mateixes prerrogatives que els veguers.

El municipi de la Parròquia de Ripoll manté una d'aquestes prerrogatives: la de poder mantenir una seu dins de la vila propietat baronial de l'abat del monestir.

Ens trobem així amb un municipi organitzat com a tal (la Parròquia de Ripoll) amb arrels al segle XII i sense interrupció des de finals del segle XV, molt abans del de la vila, que no obtindrà un règim municipal fins molt més tard, a mitjan segle XVIII i començaments del XIX, amb la tardana creació de la primera representació popular de la vila de Ripoll (1755)⁵³ o del primer ajuntament amb característiques modernes com a conseqüència de la Constitució de Cadis (1812).

Els intents d'annexió per part de Ripoll

La Parròquia de Ripoll és, doncs, clarament, un municipi que té les seves arrels al final del segle XIII, però que cal tenir molt clar que tenia una forta dependència de la vila de Ripoll i que mantenia uns lligams històrics com a municipi amb la vila de Ripoll, la qual no assoliria la seva independència del senyor, l'abat del monestir de Santa Maria, fins la segona meitat del segle XVIII (1755) i, finalment, a començament del segle XIX.

Per això no ens ha d'estranyar que després del decret del 6 d'agost de 1811 (en plenes Corts de Cadis i Guerra del Francès), que suprimia les jurisdiccions baronials, hi hagués plantejaments que optessin per la unió dels dos municipis.

L'evolució de la integració municipal

Però l'evolució històrica dels diferents municipis rurals fins a la seva configuració actual també té una atzarosa gestació.

El 1812-1814, amb la generalització de la divisió municipal fins i tot en les senyories baronials, es produeix la divisió de la baronia de la Guàrdia de Ripoll, la principal propietat del monestir ripollès, en tres batllies diferents. Aquesta divisió es produeix sobre la base dels territoris de les diferents parròquies existents (Sovelles - Vinyoles - Vallespirans, les Llosses - Matamala - Comià, i Estiula - Corrubí - Puigbó). Cal dir que posteriorment la parròquia de Puigbó va agregar-se a Gombrèn.

Aquests processos municipals seran complexos i generalitzats en el temps i la zona. Així, el 1814 el baró d'Eroles va determinar la unió de Santa Llúcia de Puigmal, al municipi de Ri-

bera de Sant Joan, que a les aleshores, el 1815, resta agregat a Sant Joan de les Abadesses. O per exemple, l'intent d'agregació de Vidrà a Vallfogona de Ripollès el 1867-1868.

L'any 1816, Ripoll fa un intent d'annexionar-se els pobles de l'antiga vegueria del Ripollès.

Però quan la vila estigué més a punt d'assolir el seu objectiu fou l'any 1821, durant el Trienni liberal, quan la Diputació de Catalunya tenia ja acordada la supressió del municipi de la Parròquia de Ripoll. Així consta en un expedient de la Diputació de Catalunya (21 de maig de 1821) que planteja l'agregació de Sant Pere de Ripoll a Ripoll i de Ribera de Sant Joan (que el 1814 havia agregat a Santa Llúcia de Puigmal) a Sant Joan de les Abadesses. La desfeta liberal va impedir la mesura.

Les guerres civils del segle XIX català, les carlinades, varen ajornar totalment la mesura. Es dona la paradoxa que quan la vila de Ripoll, el 1940, vol recuperar el seu ajuntament, cal que sigui presidit per l'alcalde de la Parròquia de Ripoll, aleshores l'únic municipi existent administrativament. Joan Romans, l'alcalde de la Parròquia de Ripoll, va presidir la constitució d'una Comisión Representativa para la Reparación de Ripoll.⁵⁴

Cal dir que l'alcalde de la Parròquia de Ripoll, Joan Romans, fou qui va presidir la creació del primer ajuntament o gestora municipal de la vila de Ripoll, després de la destrucció per part dels carlins a finals de maig de 1839, amb un intent de fer desaparèixer dels plànols per part del Comte Carles d'Espanya una vila que era massa liberal. És com si la vila de Ripoll hagués estat annexada pel municipi de la Parròquia de Ripoll.

El 9 d'agost de 1840 es crea una Comisión Representativa para la Reparación de Ripoll integrada per Antoni Raguer, Eudald Raguer, Josep Vives i Miquel Cavalleria; actua com a secretari Eudald Mirapeix. Cal fer atenció a aquests noms, que sovint apareixen en aquesta etapa.

Tenim constància documental d'aquesta constitució en «una acta, elevada a Escritura Pública pel notari Eudald Mirapeix, que porta la data del 9 d'agost de 1840».⁵⁵ Tomàs Raguer ho explica sintèticament: «[...] el dia 9 d'agost de 1840 van reunir-se en una casa del raval, baix la presidència del batlle interí de la Parroquia, En Joan Romans, 60 veïns dels de major representació d'entre els 200 escassos que comptava la vila aleshores. En aquesta reunió, que pot considerar-se com la primera pedra de la restauració, después de parlar de lo més urgent a fer es va nominar una comissió per portar-ho a terme».⁵⁶

No serà fins el 24 de setembre de 1840, seguint la Llei d'Ajuntaments de 1840 (que establia el nomenament governatiu de l'alcalde i sufragi censitari, on només podien votar els majors contribuents) que es crea un consistori municipal de la vila de Ripoll presidit pel Batlle Antoni Raguer; vocal primer, Josep Vives, regidor; vocal segon, Dr. Eudald Raguer; vocal tercer, Miquel Cavalleria, tresorer; i vocal quart, Eudald Mirapeix, com a secretari.⁵⁷

Així, el 1832-1845 es produeix la segregació de Sant Vicenç de Puigmal de Llaés. Tots dos municipis acabaran formant part del municipi de la Parròquia de Ripoll el 19 de juny de

1846, com a fruit de l'aplicació de la llei de 8 de gener de 1845 que establia que no podien existir ajuntaments amb menys de 30 habitants.

Cal dir que una part important de la baronia de la Guàrdia també experimentarà un procés d'agregació notable:

Municipi de les Llosses	
Santa Maria de Matamala i Maçanós	19 de juny de 1846
Sant Martí de Vinyoles	19 de juny de 1846
Sant Sadurní de Sovelles	19 de juny de 1846
Vallespirans	19 de juny de 1846
Palmerola	25 de març de 1991
Santa Eulàlia de Viladonja i la Riba	3 de maig de 1974
- Estiula	19 de juny de 1846
- Llentes, Corrubí i Caselles	19 de juny de 1846

Cal fer una gran salt, al 1938, en plena Guerra Civil, quan es planteja novament la possibilitat d'unir els dos municipis; però el consistori de la Parròquia desestima les indicacions.

Durant la Guerra Civil, el municipi de la Parròquia de Ripoll, que tenia clarament un origen eclesiàstic, cosa que resultava intolerable, va passar a anomenar-se Fontfreda de Ter. Durant aquest període hi hagué tres alcaldes: Josep Rius i Vilalta (1936), Francesc Galán i Pujol (1937) i Josep Serrat i Serranculí (1938).

El setembre de 1952, segons Cutrina, «la corporació ripollesa es replanteja la necessitat de la fusió, intent que queda frustrat per l'oposició de l'alcalde i d'algun altre membre de l'Ajuntament ripollès, fent que la proposta no prosperi». Cal indicar que l'alcalde de Ripoll era aleshores Daniel Maideu i Puig, i el de la Parròquia Pere Cels i Bassagaña.

Entre les realitzacions dels darrers anys de vida independent cal destacar un abastament d'aigua a la banada dels Brucs, que venia des de Corberola, a les Llosses, quan la vila de Ripoll patia paradoxalment greus problemes d'abastament d'aigua.

Del llistat d'alcaldes cal citar, a més de l'últim, el gran estudiós Gonçal Cutrina i Sorinas; l'antepenúltim, Josep Torrentó i Planas, nomenat el 1959, que va trobar-se el 30 de maig de 1970 amb la decisió sectària i arbitrària del franquista governador civil de Girona «y jefe provincial del Movimiento» d'aleshores (que era des de 1969 i fins a 1974, Victorino Anguera Sansó), que el va destituir per defensar la independència del municipi. Cal dir que l'alcalde de Ripoll entre 1967 i 1976, Miquel Nardi i Viñas, va tenir molt a veure amb el fet.

Gonçal Cutrina, que tenia antecedents com a jovecell militant del PSUC durant la Guerra Civil, i que estava lligat a entitats de signe catalanista com el Club Excursionista o l'ARIC, va haver d'acceptar el càrrec.

El 27 de juny de 1975 el municipi de la Parròquia de Ripoll va quedar, per sentència del Tribunal Suprem, annexat al municipi de Ripoll. Sols cal afegir, potser, que l'advocat administrativista encarregat de defensar l'existència del municipi de la Parròquia de Ripoll era Eduardo García de Enterría.⁵⁸

La veritat és que avui, la major part del territori de l'antic municipi de la Parròquia de Ripoll forma un continu urbà amb la vila de Ripoll i l'existència d'aquest municipi encerclador, molt difícilment podia tenir futur.

En tot cas, cal indicar que hi hagué un intent de tornar-lo a crear-lo quan es va fer una revisió cadastral (1982) i alguns dels nous residents a la zona dels Brucs, provinents tots de Ripoll, varen creure, crec que bastant erròniament, que un municipi independent els oferiria avantatges fiscals.

Notes

- 1 L'estadística demogràfica dels anys 1365-70 i 1555 fou feta amb focs. Hem calculat cinc habitants per foc.
- 2 Gonçal CUTRINA (1984), *Ripoll. Guia cartogràfica del municipi*, Ripoll, p. 25-29.
- 3 *Ejusdem Ludovici praeceptum pro monasterio Rivipullensi*, datat el 24 d'agost de 938; i butlla papal d'Agapit II, del desembre de l'any 951. El primer és mencionat en l'abaciologi glossat de Ripoll i per Mirapeix, transcrit per Pere de Marca a *Marca Hispanica* i estudiat per Ramon d'Abadal a *Catalunya carolíngia*. De la butlla papal d'Agapit II hi ha una còpia a *Marca Hispanica*: «Agapeti epistola ad Arnulfum Abbatem Rivipullensem de privilegiis monasterii Rivipullensis.» El bisbe francès, que esmenta que aquest document era al cartulari del monestir ripollès, el data l'any 951.
- 4 Indicarem les variants que assenyalava Abadal a *Els diplomes carolingis a Catalunya: Itaque quod* a les versions C (Còpia del segle XVII a la Biblioteca Nationale de París. Colecció Baluze 107. Foli 184'), D (Còpia del segle XVII a la Biblioteca Nacional de París. Col·lecció Baluze 107. Foli 226), E (Còpia del segle xvii a la Biblioteca Nacional de París. Col·lecció Baluze 107. Foli 296), F (Còpia del segle XV a la Biblioteca Nacional de París. Col·lecció Baluze 107. Foli 74) i H (Còpia del segle XV a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, arca 1a. gran, registre 90. Foli 177').
- 5 Versions F i H: *aquaeductum*

- 6 Versions C i D: *alium*. Versions F i H: *alio*
- 7 Versions C i D: *aqueductum*
- 8 Manca en versió F
- 9 Versió C: *ulter*
- 10 Versions C i E: *sylva*
- 11 Versions C, F i H: *aquaeductum*. Versió E: *aqueductu*
- 12 Versions C, E i H: *ultra*
- 13 Manca en versions C, E i H
- 14 Versió C: *aqueductum*. Versió D: *aquaeductu*
- 15 Versions E i H: *Corale*. La versió F suprimeix les paraules que van des de *aquaeductum qui...* fins a *aquaeductum de*; i en lloc de *Corrale* posa *et Corale*.
- 16 Versió F: *injungit*
- 17 Segons *Catalunya romànica* Arxiu Departamental de Bouches-du-Rhône, a Marsella: H-5. Número 13
- 18 *Catalunya romànica*. Volum X: El Ripollès (1987), p. 211.
- 19 Gonçal CUTRINA (1988), «Síntesi del municipi de la Parròquia de Ripoll», *Ripoll, entre dos rius*, Ripoll, p. 311-314.
- 20 Jaume el Just, II d'Aragó, de València i de Barcelona, I de Sicília i III de Mallorca (València 1267 - Barcelona 1327), rei d'Aragó i de València i comte de Barcelona (1291-1327), rei de Sicília (1285-1296), de Mallorca (1291-1295) i de Sardenya (1324-1327).
- 21 Jaume el Conqueridor (Montpeller 1208 - València 1276), rei d'Aragó, de Mallorca i de València, comte de Barcelona i d'Urgell, i senyor de Montpeller (1213-1276).
- 22 Cal esmentar els que tingueren lloc entre octubre de 1387 i juny de 1388; l'any 1560; entre 1609-1611, amb la participació dels cabdills nyerro i cadell Perot Rocaguinarda i en *Trucafort*; el de 1640-1652, durant la revolta catalana dels Segadors i domini francès; entre 1707 i 1715, durant la guerra de Successió; i finalment entre 1719-1720.
- 23 Nota de Graells: «Tres aspectes jurisdicció civil». La cita és del treball d'Antoni Pladeval sobre la Pabordia de Palau (Osona).
- 24 *Catalunya romànica*. Volum III: Osona I (1984), p. 234
- 25 PELLICER (1873), *El monasterio de Ripoll*, p. 78; *Santa Maria de Ripoll* (1878), p. 83; *Santa María del monasterio de Ripoll* (1888), p. 155. El text citat és d'aquest darrer llibre de Pellicer.
- 26 «Crònica de Pere el Cerimoniós», *Les quatre grans cròniques*. Revisió del text, pròlegs i notes per Ferran Soldevila (1971), Barcelona, Editorial Selecta, p. 1141.
- 27 Multiplicant per 5 habitants cada foc, suposa uns 1.330 habitants.
- 28 Uns 385 habitants
- 29 No tenim dades d'Alpens del fogatge de 1359, però sí del de 1497, amb 6 focs.
- 30 Dades extretes de *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Volum I: Osona i el Ripollès (1981), Barcelona, p. 306 i 307. A les Corts de Tortosa (1365) es va utilitzar els «focs de llocs reials del fogatge de 1359-60, bo i conservant els nombres dels llocs d'església i baronials» segons diu Pons i Guri.

- 31 MONSALVATJE (1919), *Los castillos del condado de Besalú*, vol. XXVI de *Noticias históricas*, p. 22. Segons Monsalvatje, el castell del Coll fou adquirit pel monestir durant aquest període: «El monasterio de Ripoll tuvo la jurisdicción civil de este lugar, en virtud de la venta que, a 8 de Mayo del año 1364, hizo la reina doña Eleonor, como procuradora del rey D. Pedro III, a favor del Abad del citado monasterio.»
- 32 MONSALVATJE (1906), *Colección diplomática del condado de Besalú*, tom III, vol. XIII, de *Noticias históricas*, Olot, p. 520-524. Aquesta informació que Monsalvatje transcriu en part era, segons cita ell mateix, a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona.
- 33 Vegeu CUTRINA, «Síntesi...».
- 34 MONTSALVATJE (1911), *El Obispado de Elna*, tom I, vol. XXI de *Noticias históricas*, p. 260
- 35 L'antipapa Climent VII, de nom Robert de Ginebra, ja que era nascut a la ciutat suïssa, va ser elegit papa a la mort de Gregori XI, l'any 1379, enfront d'Urbà VI, que residia a Roma, pels cardenals descontents de l'elecció tumultuària d'aquest. Va residir a la ciutat francesa d'Avinyó i va oposar-se sempre a la celebració d'un concili que arrangés el cisma d'Occident. Va morir a Avinyó l'any 1394.
- 36 GRAELLS, «Tres aspectes jurisdicció civil». La cita és extreta de l'Arxiu de Ripoll, signatura X
- 37 Eduard JUNYENT («Notes inèdites sobre el monestir de Ripoll», *Analecta Sacra Tarraconensia*, vol. IX [MC-MXXXIII (1933)], p. 191-192) extreu aquesta conclusió un cop examinades notes de Roc d'Olzinelles i els treballs de Pellicer (*Reseña histórica [Santa María de Ripoll (1978)]* p. 85) i Cayetano BARRAQUER (1906), *Las casas de religiosos en Cataluña*, vol. I, Barcelona, Imprenta de Francisco Altés, p. 26. Cal dir, però, que l'abaciologi glossat dóna una informació que fa trontollar l'argumentació de Junyent. L'abaciologi glossat diu molt clarament que Descatllar va construir «porticum superius» (el porxo superior) al parlar de les obres fetes per aquest abat.
- 38 JUNYENT (1993), «Notes inèdites sobre el monestir de Ripoll», *Analecta Sacra Tarraconensia*, vol. IX, p.196.
- 39 Vegeu MASCARELLA (1991), «L'abaciologi glossat del monestir de Ripoll», *Annals 1989-1990*. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 38-40 [28-30].
- 40 *Loc. cit.*
- 41 *Ibid.*, 38-39 [28-29]
- 42 Joaquim DANÉS I TORRAS (1977), *Història d'Olot. Notes històriques*, vol. V, Olot, Aubert impressor, p. 740-741. Vegeu també Esteban PALAUZIE Y CANTALOZELLA (1860), *Olot, su comarca, sus extinguidos volcanes, su historia civil, religiosa y local*, Barcelona, Establecimiento Tipográfico de Jaime Jepús, p. 48.
- 43 Nolasca REBULL (1972), *La formació de la Universitat d'Olot*, Olot, Joan Aubert, p. 71.
- 44 Vegeu DANÉS (1977), *Història d'Olot*, vol. V, p. 741; i PALAUZIE, *Op. cit.*, p. 15 i 16 i 48-49 del Apèndice.
- 45 Francesc CAULA (1935), *El Règim senyorial a Olot*, Olot, La Tradició Catalana; Nolasca REBULL, *Op. cit.*, p. 75; DANÉS (*Història d'Olot*, vol. V [1977], p. 741 i 742)
- 46 Vegeu CUTRINA, «Síntesi», p. 312.
- 47 *Loc. cit.*
- 48 MASCARELLA, *Op. cit.*, p. 46-47 [36-37]. La manca d'aprovació de les reduccions de les rendes del monestir és citada també per Pellicer a *El monasterio de Ripoll* (1873), p. 81.
- 49 PELLICER (1878), *Santa María de Ripoll*, p. 91; i *Santa María del monasterio de Ripoll* (1888). p. 168.
- 50 MASCARELLA: *Op. cit.*, p. 46-47 [36-37]. Segons Pellicer, les joies esmentades en l'abaciologi glossat eren les que ornaven l'altar d'Oliba i les riques làmpares donades per Berenguer el Vell i el comte d'Urgell Ermengol de Gerb (*Santa María de Ripoll* [1878], p. 91; i *Santa María del monasterio de Ripoll* [1888], p. 169).

- 51 Nascut a Medina del Campo, 1398 i mort a Barcelona, 1479. Rei d'Aragó, de València, de Mallorca, de Sicília (1458-1479) i de Navarra (1425-1479); Príncep de Girona (1416-1458), Duc de Montblanc (1412-1458), i de Gandia (1433-1439 i 1461-1479) i de Ribagorça (1425-1458).
- 52 Ferran II d'Aragó, València i Barcelona, III de Sicília, V de Castella, i I de Navarra, (Sos del Rey Católico, Saragossa 10 de maig de 1452 - Madrigalejo, Càceres, 22 de gener de 1516), Rei d'Aragó, de València, de Mallorca, de Sicília (1468-1516), de Castella (1474-1504), de Sardènia (1479-1516), de Nàpols (1503-1516) i de Navarra (1512-1515); regent de Castella (1507-1516); Príncep de Girona (1461-1479); Duc de Montblanc (1458-1479); Comte de Barcelona i de Ribagorça (1458-1516).
- 53 Joaquim ALBAREDA i SALVADÓ (2005), «Als 250 anys de la carta municipal de Ripoll», *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès 2005-2006*, Ripoll, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, p. 161-171.
- 54 Aquesta informació és copiada per BOIXÉS (1995), *La destrucció de Ripoll al 1839*, p. 123 i 124. A *Ripoll: 150 anys de progrés. 27 de Maig/1839-1989. Una vila industrial*, p. 14, no hi consta Mirapeix i s'hi afegeix Joseph Bu-dallés.
- 55 BOIXÉS, *La destrucció de Ripoll al 1839*, p. 123 i 124.
- 56 Tomàs RAGUER, «Els restauradors de Ripoll», *El Catllar* (15 de maig de 1920), p. 3.
- 57 Vegeu els noms que ofereix CUTRINA a *Les arts tèxtils a Ripoll i a la comarca* (1986), p. 66 ; *Ripoll: 150 anys de progrés*; i els que apareixen a *27 de Maig/1839-1989. Una vila industrial*, p. 14. La informació que aclareix noms a Boixés és a *La destrucció de Ripoll al 1839* (1995), p. 128 i 129.
- 58 Eduardo García de Enterría i Martínez-Carande és un dels més destacats juristes espanyols d'aquest segle, que ha marcat decisivament el món i les institucions del Dret Públic. Va néixer a Cantàbria el 1923. Va estudiar a Barcelona i Madrid. Advocat, fou lletrat del Consell d'Estat (1947). Catedràtic de Dret Administratiu de les Universitats de Valladolid (1957) i Complutense de Madrid (1962). Va prendre possessió com a membre de la Reial Acadèmia de Jurisprudència i Legislació el març de 1970. També és acadèmic de la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua. Doctor *honoris causa*, d'entre moltes d'altres, de París-Sorbona (1977) i Bolonya (1992). Fundador i director de la *Revista Española de Derecho Administrativo* (des de 1974); i membre dels comitès de redacció de moltes altres de caràcter internacional. Fou jutge del Tribunal Europeu dels Drets Humans (1978-1986). Premi Príncep d'Astúries de Ciències Socials (1984) i Premi Alexis de Tocqueville de l'Institut Europeu d'Administració Pública (Maastricht, 1999). És autor d'una impressionant obra científica (amb traduccions estrangeres rellevants) sense parió en el panorama del Dret Públic espanyol. Va renovar per complet el Dret Públic, i va exercir una extraordinària influència. Més de la meitat dels catedràtics de Dret Administratiu de la Universitat espanyola es proclamen deixebles seus. És autor també d'obres literàries, i és reconegut com un dels més qualificats experts en Borges.